

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Навчально-науковий Юридичний інститут

Схаб-Бучинська Т.Я.

Особисті немайнові права

**методичні вказівки для самостійної роботи магістрантів 1-го курсу денної
та заочної форм навчання
спеціальності 081 «Право»**

Івано-Франківськ, 2023

Затверджено на засіданні кафедри цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.)

Схвалено Науково-методичною радою Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» (протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.)

Рекомендовано до видання Вченою радою Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 29 серпня 2023 року)

Рецензенти:

Стефанишин Н.М.

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри цивільного права
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Башурин Н.Я.

заступник директора навчально-наукового
юридичного інституту
кандидатка юридичних наук, викладачка
кафедри судочинства
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Схаб-Бучинська Т. Я. Особисті немайнові права: методичні вказівки для самостійної роботи магістрантів 1-го курсу денної та заочної форм навчання спеціальності 081 «Право» [текст] Схаб-Бучинська Т.Я. Івано-Франківськ: Навчально-науковий Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2023. 48 с.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану Навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і призначені для самостійної роботи магістрантів з навчальної дисципліни «Особисті немайнові права», а також для підготовки до здачі заліку. У вказівках викладені: перелік питань для підготовки, які виносяться на самостійне вивчення, термінологічні завдання, питання для самоконтролю. До кожної теми поданий перелік літератури, а також розширений перелік нормативно-правових актів, які регулюють відповідний вид відносин.

Методична розробка призначена для студентів, аспірантів, викладачів.

© Схаб-Бучинська Т.Я., 2023

© Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА»	6
ФОРМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	8

ТЕМИ ДЛЯ ПОГЛИБЛЕНОГО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ДЛЯ МАГІСТРАНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ.....

Тема 1. Особисті немайнові права як інститут цивільного права.....	14
Тема 2. Система особистих немайнових прав, їх закріплення в Цивільному кодексі України.....	17
Тема 3. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування людини.....	19
Тема 4. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття людини.....	23
Тема 5. Особисті немайнові права юридичної особи за цивільним законодавством України.....	26
Тема 6. Захист особистих немайнових прав.....	28

ТЕМИ ДЛЯ ПОГЛИБЛЕНОГО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ДЛЯ МАГІСТРАНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Тема 1. Особисті немайнові права як інститут цивільного права.....	31
Тема 2. Система особистих немайнових прав, їх закріплення в Цивільному кодексі України.....	34
Тема 3. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування людини.....	36
Тема 4. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття людини.....	40
Тема 5. Особисті немайнові права юридичної особи за цивільним законодавством України.....	43
Тема 6. Захист особистих немайнових прав.....	45

ПЕРЕДМОВА

Метою викладання навчальної дисципліни «Особисті немайнові права» є розширення та поглиблення у студентів знань щодо правової природи особистих немайнових прав, визначення місця інституту особистих немайнових прав в системі цивільного права, проведення комплексного аналізу особистих немайнових прав фізичної та юридичної особи, встановлення основних проблем правового забезпечення особистих немайнових прав фізичної та юридичної особи.

Основними *завданнями* вивчення дисципліни «Особисті немайнові права» є:

- аналіз основних положень нормативно-правових актів, що регулюють особисті немайнові правовідносини;
- вивчення історії розвитку особистих немайнових прав в Україні;
- визначення правової природи особистих немайнових прав;
- вивчення доктринальних підходів до системи особистих немайнових прав в Україні;
- визначення місця інституту особистих немайнових прав в системі цивільного права;
- ознайомлення із детальною характеристикою особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи та особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи;
- аналіз особистих немайнових прав юридичних осіб та виявлення особистих немайнових прав юридичних осіб, які не закріплені у ЦК України, але потребують цивільно-правового регулювання;
- засвоєння форм та способів захисту порушеного особистого немайнового права;
- ознайомлення з основами захисту особистих немайнових прав у суді.

Студенти повинні

знати:

- місце інституту особистих немайнових прав в системі цивільного права;
- правову природу особистих немайнових прав;
- наукові підходи до визначення поняття особистих немайнових прав;

- види особистих немайнових прав фізичних осіб за чинним законодавством України;
- види особистих немайнових прав юридичних осіб за Цивільним кодексом України;
- способи захисту особистих немайнових прав;

вміти:

- здійснювати комплексний аналіз положень чинного законодавства, що регулюють особисті немайнові відносини;
  - визначати основні ознаки особистих немайнових прав фізичних та юридичних осіб;
  - аналізувати особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи та особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи;
  - визначити основні особисті немайнові права юридичних осіб;
  - застосовувати знання під час реалізації та захисту особистих немайнових прав;
  - давати правильну юридичну кваліфікацію конкретним життєвим ситуаціям та правильно застосовувати норми чинного законодавства, що регулюють особисті немайнові правовідносини.

Змістовий модуль 1. Загальні положення про особисті немайнові права. Особисті немайнові права фізичних осіб.

Тема 1. Особисті немайнові права як інститут цивільного права

Історія розвитку особистих немайнових прав як інституту цивільного права. Поняття та ознаки особистих немайнових відносин. Підстави виникнення особистих немайнових прав.

Джерела правового регулювання особистих немайнових відносин. Особливості регулювання особистих немайнових відносин з іншими галузями права. Місце інституту особистих немайнових прав в системі цивільного права. Дискусійні питання у виявленні особливостей особистих немайнових відносин і їх диференціація від майнових відносин.

Правова природа особистих немайнових прав.

Особливості суб'єктного складу особистих немайнових правовідносин. Юридичний зміст особистого немайнового правовідношення.

Межі користування особистими немайновими правами. Поняття суб'єктивного особистого немайнового, не пов'язаного з майновим цивільного права.

Тема 2. Система особистих немайнових прав, їх закріплення в Цивільному кодексі України

Проблема класифікації і систематизації особистих немайнових прав в цивілістичній науці. Класифікація особистих немайнових прав і визначення головних видів особистих немайнових прав. Зміст особистих немайнових прав.

Об'єкти особистих немайнових прав як зовнішні системоутворюючі фактори.

Первісні і похідні потреби особи, як передумови виникнення конкретних особистих немайнових прав. Структура системи особистих немайнових прав.

Класифікація особистих немайнових прав за ЦК України. Місце розташування особистих немайнових прав у структурі ЦК України.

Спеціальні особисті немайнові права особи.

Тема 3. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування людини

Право на життя. Зміст права на життя. Право на охорону здоров'я.

Право на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю. Характеристика основних складових права фізичної особи на охорону здоров'я. Найважливіші та найактуальніші проблеми, пов'язані з правами на життя та здоров'я.

Право на надання медичної допомоги. Право на інформацію про стан свого здоров'я. Право на таємницю про стан здоров'я. Права особи, яка перебуває на лікуванні у стаціонарному медичному закладі. Право на донорство.

Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Право на свободу та особисту недоторканість.

Право на сім'ю. Право на опіку і піклування. Право на вибір опікуна та піклувальника. Право на патронатне піклування.

Тема 4. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття людини

Право на ім'я. Право на зміну імені. Право на використання імені.

Право на повагу до гідності та честі. Право на недоторканість ділової репутації.

Право на індивідуальність. Право на особисте життя та його таємницю.

Право на інформацію. Право на особисті папери. Розпорядження особистими паперами. Право на таємницю кореспонденції.

Захист інтересів особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відеозйомок. Охорона інтересів особи, яка зображена на фотографіях та у творах образотворчого мистецтва. Право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості.

Право на місце проживання. Право на недоторканість житла.

Право на вибір роду занять.

Право на пересування.

Право на об'єднання. Право на мирні зібрання.

Змістовий модуль 2. Особисті немайнові права юридичної особи за цивільним законодавством України. Правова охорона, здійснення та захист особистих немайнових прав

Тема 5. Особисті немайнові права юридичної особи за цивільним законодавством України

Історичний розвиток особистих немайнових прав та становлення сучасної науки про особисті немайнові права юридичної особи. Правове регулювання та проблеми становлення законодавства у сфері особистих немайнових прав юридичної особи.

Концептуальні підходи до визначення поняття особистих немайнових прав юридичних осіб. Поняття та ознаки особистих немайнових прав юридичних осіб. Система особистих немайнових прав юридичних осіб. Зміст особистих немайнових прав юридичних осіб.

Класифікація особистих немайнових прав юридичних осіб. Право на найменування. Право на місцезнаходження юридичної особи. Право на ділову репутацію. Право на інформацію. Право на таємницю. Право на конкуренцію. Право на вільну діяльність.

Тема 6. Захист особистих немайнових прав

Поняття захисту особистих немайнових прав фізичних осіб. Цивільно-правові способи захисту особистих немайнових прав фізичних осіб.

Міжнародно-правові і національні організації захисту особистих немайнових прав. Способи захисту особистих немайнових прав фізичних осіб відповідно до ЦК України.

Законодавство європейських країн про захист особистих немайнових прав. Процесуальні гарантії захисту особистих немайнових прав.

Роль відшкодування моральної шкоди в захисті порушених особистих немайнових прав.

Проблеми і практика захисту честі, гідності та ділової репутації.

Реалізація особами права на захист особистих немайнових прав.

Форми самостійної роботи студентів денної форми навчання з дисципліни «Особисті немайнові права»

Види самостійної роботи входять у структуру навчальної дисципліни і передбачають дослідницькі елементи, зокрема, вирішення практичних задач, складанні таблиць та схем, виявлення прогалин та суперечностей у нормах чинного законодавства, самостійне ознайомлення з матеріалом окремих тем, підготовку індивідуальних завдань, вирішенні тестів, а також розробку варіантів тестових завдань.

Під час проведення практичних занять можливості здійснення студентами самостійної роботи збільшуються за рахунок підготовки до проведення дискусій, моделювання практичних ситуацій та презентуванні результатів дослідницької роботи на семінарському занятті.

Самостійна робота- основний засіб оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від аудиторних годин.

Організована належним чином система самостійної роботи студента допомагає зміцнити мотивації до навчання, самостійного пошуку знань, розширення культурного діапазону, змушує студентів самостійно мислити, вміти застосовувати норми законодавства на практиці, враховуючи їх неоднозначність та суперечливість, а також готує майбутніх фахівців до повноцінної участі в суспільному житті.

Рекомендації по підготовці ЕСЕ (більш ширшого за обсягом – наукової роботи) виконується студентом самостійно.

Есе – наукові, критичні та інші нариси, які відзначаються оригінальністю суджень і особливістю форми. Есе оформляється у вигляді письмової роботи обсягом до 8-10 сторінок та повинно розкривати актуальність теми, обґрунтованість висновків та містити перелік використаної літератури.

Посилання на джерело по тексту роботи оформляти у квадратних дужках.

Рекомендації до написання наукової роботи.

Наукова робота проводиться студентом за визначеною викладачем темою.

Структура наукової роботи: вступ (тема, актуальність, мета та завдання роботи та основні її положення); теоретичне обґрунтування (виклад базових теоретичних положень, законів, принципів тощо, на основі яких виконується завдання); методи (вказуються і коротко характеризуються); основні результати роботи (подаються результати, схеми, систематизована реферативна інформація та її аналіз); висновки; список використаної літератури.

В якості джерельної бази використовується література за останні 5 років.

Рекомендації для підготовки реферату. Студент готуючи доповідь повинен окреслити мету та визначити коло завдань, які мають нею охоплюватися. В результаті такої діяльності студенти набувають навиків добору допоміжної інформації, аналізу наукових публікацій та формування власної позиції щодо вдосконалення окремих норм законодавства.

Індивідуальна робота виконується українською мовою у вигляді друкованого документу не меншим за 10 сторінок формату А4. Теми індивідуальних робіт не можуть повторюватися у межах одного навчального року: два чи більше студентів не можуть виконувати одне й те саме індивідуальне завдання.

Структура реферату:

Титульний аркуш: зазначається вид, тема індивідуальної роботи, відомості про студента.

Вступ: зазначається актуальність роботи, мета роботи та завдання, використані методи роботи (дослідження літератури, Інтернет, комп'ютерної правової бази, власні висновки, спостереження, робота зі зразками документів тощо);

Основна частина: виконується завдання індивідуальної роботи (з необхідним законодавчим обґрунтуванням, посиланнями на відповідні статті, пункти відповідних нормативних актів). Основна частина може підлягати структуруванню, обов'язково повинна містити елементи аналізу наукової літератури, періодики, чинного законодавства, судової практики тощо.

Висновки: наводяться основні результати проведеного аналізу.

Список використаних джерел: перелік використаного нормативного матеріалу, наукової літератури, сторінок Інтернет, матеріалів практики та інших джерел.

При посиланні на правові джерела належить повністю наводити їх реквізити відповідно до вимог щодо оформлення бібліографії.

Рекомендації для підготовки презентації.

При підготовці презентації студент повинен розробити не менше 10-и слайдів. На слайді бажано подавати: одне ключове поняття та не більше 10 рядків

тексту, або одну діаграму з аналітичним коментарем. Зміст презентації має відповідати дидактичним цілям та завданням.

На слайді інформація повинна розташовуватися горизонтально, найбільш важлива - в центрі екрану; якщо на слайді картинка – напис розміщується під нею.

Зображення повинно бути якісним, яскравим, контрастним та без зайвих деталей.

Матеріал викладається стисло та лаконічно, однак, з максимальною інформативністю тексту.

Максимальна оцінка за кожне індивідуальне практичне завдання – 5 балів. У разі допущення студентом помилок, неналежного опрацювання законодавства тощо, робота може бути або не зарахована, або здобути меншу кількість балів.

Під час захисту студент спочатку у продовж 5–7 ми хвилин викладає основний зміст частин реферату, роблячи акцент на вступі та висновках. По завершенню виступу студент відповідає на запитання викладача.

Готується в паперовому чи електронному варіанті, який надсилається на електронну адресу викладача: tetiana.skhab-buchynska@pnu.edu.ua

Тематика індивідуальних завдань:

1. Генеза правового регулювання особистих немайнових прав.
2. Доктринальні підходи до визначення поняття та ознак особистих немайнових прав.
3. Підстави виникнення та припинення особистих немайнових прав.
4. Зміст особистого немайнового права в цивільно-правовій доктрині.
5. Гарантії здійснення особистих немайнових прав особи.
6. Взаємозв'язок елементів особистих немайнових прав.
7. Принципи здійснення особистих немайнових прав особи.
8. Реалізація особистих немайнових прав фізичною особою.
9. Обмеження особистих немайнових прав.
10. Особисті немайнові права фізичних осіб, що виникають у сфері сімейних відносин.
11. Особисті немайнові права батьків та дітей.
12. Особисті немайнові права обмежено дієздатних осіб.

13. Особисті немайнові права юридичної особи, які не закріплені у цивільному законодавстві України, але потребують правового регулювання.
14. Реалізація особистих немайнових прав юридичною особою.
15. Право на свободу пересування.
16. Право на приватність.
17. Реалізація репродуктивних прав фізичної особи.
18. Способи захисту особистих немайнових прав.
19. Захист та охорона особистих немайнових прав юридичних та фізичних осіб.
20. Міжнародно-правовий захист особистих немайнових прав особи.

ТЕМИ ДЛЯ ПОГЛИБЛЕНОГО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ДЛЯ МАГІСТРАНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Тема 1. Особисті немайнові права як інститут цивільного права

Питання для підготовки:

1. Межі та обмеження користування особистими немайновими правами.
2. Поняття суб'єктивного особистого немайнового, не пов'язаного з майновим цивільного права.
3. Розмежування особистих немайнових прав та суб'єктивних прав особи.

Основні поняття: особисті немайнові права; особисті немайнові правовідносини, особа, людина, особистість, межі здійснення цивільного права, обмеження особистих немайнових прав.

Питання для самоконтролю:

1. Чи є особисті немайнові права різновидом суб'єктивних цивільних прав?
2. Проаналізуйте спільні ознаки особистих немайнових прав та суб'єктивних цивільних прав.
3. За якими критеріями слід розмежовувати особисті немайнові права та майнові права?
4. Чи можливо обмежити особу на реалізацію нею її особистих немайнових прав?
5. Проаналізуйте способи здійснення особистого немайнового права.
6. Назвіть функції цивільного права у сфері немайнових відносин.
7. Як визначити межі здійснення особистих немайнових прав?
8. Розмежуйте поняття «межі здійснення суб'єктивного права» та «обмеження у реалізації суб'єктивного права».

Практичне завдання:

Складіть порівняльну таблицю спільних та відмінних ознак особистих немайнових прав та суб'єктивних прав особи.

Рекомендована література:

1. Американська конвенція з права людини (Пакт Сан – Хосе, Коста – Рика), Конвенція, Прийнята Міжамериканською конференцією з права людини 22 листопада 1969 р. в Сан-Хосе, Коста-Рика. (Неофіційний переклад с англійської). URL: <https://constituanta.blogspot.com/2011/02/1969.html> (дата звернення: 28.08.2023).
2. Басенко, Р. О., Аванесян, Г. М., Коваленко, В. Ф. Історико-правові аспекти становлення особистих немайнових відносин в цивільному законодавстві України. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. № 6. 2022. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2022-6-01-07/2022-6-01-07> (дата звернення: 28.08.2023).
3. Безклубий О. Особисті немайнові відносини як об’єкт наукового дослідження. Visegrad Journal of Human Rights. 2016. №1-2. С. 83-88.
4. Губарев С. В., Лов’як О. О., Мироненко В. П. Цивільне право України. 2015. 236 с.
5. Григоренко О. В. Особисті немайнові права: генеза правового регулювання в Україні. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право. № 67. 2021. С. 69-72. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/248450>. (дата звернення: 28.08.2023).
6. Загальна декларація прав людини від 10 рудня 1948 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 28.08.2023).
7. Кожан В. В. Особисті права та свободи людини: загальнотеоретичне дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2016. С. 89.
8. Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 р. (ратифіков. 17.07.1997 р.). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 28.08.2023).
9. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. (ратифіков. 27.02.1991 р.). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 28.08.2023).
10. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
11. Кохановська О.В., Вербицька А.О., Кохановський В.О. Особисті немайнові права фізичної особи в аспекті оновлення цивільного законодавства. ОФ “Международный научно-исследовательский центр “Endless Light in Science”. 2020. С. 124-132.

12. Красицька Л. В. Цивільно-правове регулювання особистих немайнових прав громадян. Монографія. Донецьк: ДІВС МВС України, 2002. 164 с.
13. Криворучко Л. С. Захист особистих немайнових прав фізичної особи за міжнародно-правовими стандартами. Правничий вісник Університету «КРОК». 2011. Вип. 9. С. 38-45.
14. Ланюк Є. Діахронія осмислення прав людини. URL: <http://zgroup.com.ua/article.php?articleid=3922>.
15. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. (ратифіков. 19.10.1973 р.) URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 28.08.2023).
16. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. (ратифіков. 19.10.1973 р.) URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 28.08.2023).
17. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. / ред. рада: О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. [5-е вид., перероб. і допов.]: Юрінком Інтер, 2013. Т.1. С. 434-524
18. Орел Л.В. Відмінність майнових і особистих немайнових прав фізичних та юридичних осіб. Наукові розвідки з актуальних проблем публічного та приватного права: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. (Київ, 20 травня 2022 року). 2022. С. 146-153. URL: https://www.fpmv.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/2022/kprp/Konferentsiyi_ta_publicatsiyi/Zbirnyk_tezy_merged.pdf#page=148
19. Попова С. Поняття та ознаки особистих немайнових прав юридичних осіб: питання теорії. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 4. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/4/12.pdf>
20. Риженко Н. Немайнові права в період воєнного стану: євроінтеграційний контекст. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2022. № 5. С. 40-51. URL: <http://journals.knute.edu.ua/foreign-trade/article/view/1554/1480>
21. Сокурєнко О. А. Щодо проблеми визначення змісту особистих немайнових прав. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. №3 (9). С. 65-69.
22. Статут Ради Європи. Лондон, 5 травня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text (дата звернення: 28.08.2023).
23. Федюк Л.В. Система особистих немайнових прав в цивільному праві України: монографія. ПНУ ім. В.Стефаніка, Юрид. ін-т. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2007. 146 с.
24. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 28.08.2023).

25. Юркевич Ю. М., Дутко А. О. Особисті немайнові права особи: навч. посібник / за ред. А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 444 с.

Тема 2. Система особистих немайнових прав, їх закріплення в Цивільному кодексі України

Питання для підготовки:

1. Зміст особистих немайнових прав.
2. Проблемні питання щодо визначення змісту особистих немайнових прав.
3. Місце розташування особистих немайнових прав у структурі ЦК України.
4. Актуальні проблеми класифікації і систематизації особистих немайнових прав в цивілістичній науці.
5. Доктринальні підходи до класифікації особистих немайнових прав фізичних та юридичних осіб.

Основні поняття: особисті немайнові права; особисті немайнові правовідносини; особисті немайнові блага, система особистих немайнових прав, класифікація особистих немайнових прав.

Питання для самоконтролю:

1. Із яких елементів складається структура системи особистих немайнових прав?
2. Що входить до змісту особистих немайнових прав?
3. У чому полягає негативний та позитивний зміст особистих немайнових прав?
4. Які критерії класифікації особистих немайнових прав можете назвати?
5. Як класифікують особисті немайнові права за:
  - ~ способом виникнення;
  - ~ за ступенем пов'язаності їх з майновими правами;
  - ~ залежно від структури зв'язку учасників у особистому немайновому відношенні;

~ за цільовою спрямованістю;

~ за змістом.

6. Назвіть основні проблеми класифікації особистих немайнових прав у цивілістичній науці.
7. З яких елементів складається система особистих немайнових прав в Україні?

Рекомендована література:

1. Гора М.А. Класифікація особистих немайнових прав фізичних осіб. Порівняльно-аналітичне право. 2014. №7. С. 78-81.
2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
3. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. / ред. рада: О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. [5-е вид., перероб. і допов.]: Юрінком Інтер, 2013. Т.1. С. 434-524
4. Орел Л.В. Відмінність майнових і особистих немайнових прав фізичних та юридичних осіб. С. 146-153. URL: https://www.fpmv.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/2022/kprp/Konferentsiy_i_ta_publicatsiyi/Zbirnyk_tezy_merged.pdf#page=148 (дата звернення: 28.08.2023).
5. Посикалюк О. До питання про об'єкт особистих немайнових прав фізичних осіб. URL: <http://www.pravnik.info/urukrain/968-do-pitannya-pro-ob-yektosobistix-nemajnovix-prav-fizichnix-osib.html> (дата звернення: 28.08.2023).
6. Пунда О.О. Питання класифікації особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014. С. 147-152. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6842/1/ПИТАННЯ%20КЛАСИФІКАЦІЇ%20ОСОБИСТИХ%20НЕМАЙНОВИХ%20ПРАВ.pdf> (дата звернення: 28.08.2023).
7. Сідей В.О. Види особистих немайнових прав, пов'язаних із правом на здоров'я. Проблеми цивільного права та процесу. Харків, 2019. С. 272-275. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/24_05_2019/pdf/76.pdf (дата звернення: 28.08.2023).
8. Сокурєнко О. А. Щодо проблеми визначення змісту особистих немайнових прав. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. №3 (9). С. 65-69.
9. Стефанчук Р. О. До питання про поняття та структуру немайнового цивільного права. Приватне право України і європейська інтеграція: тенденції та перспективи: матеріали VI Міжнародного цивілістичного форуму, м. Київ, 14-15

квітня 2016 року. Київ, 2016. С. 46.

10. Стефанчук Р. О. Загальнотеоретичні проблеми поняття та системи особистих немайнових прав фізичних осіб у цивільному праві України: Монографія. Парну, НДІ приват. права і підприємництва. Поділ. лаб. з пробл. адаптації цивільн. законодавства України до законодавства ЄС. Хмельниц.: Вид-во Хмельниц. ун-ту упр. та права, 2006. 170 с.

11. Федюк Л.В. Система особистих немайнових прав в цивільному праві України: монографія; ПНУ ім. В.Стефаника, Юрид. ін-т. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2007. 146 с.

12. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 28.08.2023).

13. Юркевич Ю. М., Дутко А. О. Особисті немайнові права особи: навч. посібник / за ред. А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 444 с.

Тема 3. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи

Питання для підготовки:

1. Право на життя. Зміст права на життя. Аналіз законодавства країн англо-саксонської та романо-германської правових систем щодо впровадження евтаназії. Правове регулювання права на життя.

2. Правове регулювання права на охорону здоров'я, права на медичну допомогу, права на інформацію про стан свого здоров'я та таємницю про стан здоров'я. Забезпечення та реалізація даних прав.

3. Право на свободу та право на особисту недоторканість. Випадки обмеження свободи особи.

4. Актуальні проблеми у сфері донорства крові, її компонентів, органів та інших анатомічних матеріалів.

Основні поняття: право на життя; евтаназія; псевдонім; сім'я; опіка; піклування; донор; реципієнт; телеметрія; особиста свобода.

Питання для самоконтролю:

1. Який цивільно-правовий зміст має право на життя?
2. Які відомості складають зміст таємниці про стан здоров'я ?
3. З яких елементів складається право на здоров'я ?
4. Які міжнародні акти регулюють право особи на охорону здоров'я та медичну допомогу?
5. Що Ви розумієте під поняттям «особиста свобода»?
6. На яких складових ґрунтується юридична природа права на свободу?
7. Що Ви розумієте під «психологічною недоторканістю» та «тілесною недоторканістю»?
8. У чому полягає зміст права на особисте життя та його таємницю?
9. Які міжнародні акти здійснюють правове регулювання права на свободу та особисту недоторканість?
10. Назвіть випадки порушення права людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля

Рекомендована література:

1. Декларація Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього середовища, прийнята Конференцією Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього середовища. Стокгольм, 1972. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declarathenv.shtml (дата звернення: 28.08.2023).
2. Заболотна М. Р. Право особи на репродуктивний вибір і планування сім'ї. Актуальні проблеми цивільного та господарського права: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 07 жовтня 2016 р.). Кривий Ріг: Донецький юридичний інститут МВС України, 2016. С. 76.
3. Вплив воєнних дій на якість повітря в Україні: доповідь Ірини Черниш на Комітеті Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування. 11.11.2022 р. URL: <https://www.savednipro.org/vpliv-voennix-dij-na-yakist-povitrya-v-ukrayini/> (дата звернення: 28.08.2023)
4. Деякі питання надання первинної медичної допомоги в умовах воєнного стану: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17.03.2022 № 496 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0496282-22#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
5. Деякі питання порядку проведення медико-соціальної експертизи на період дії воєнного стану на території України: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 березня 2022 р. № 225 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225-2022-p#Text> (дата звернення: 28.08.2023).

6. Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту 1954 року. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_722#Text (дата звернення: 28.08.2023)
7. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція). 1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text (дата звернення: 28.08.2023).
8. Красицька Л. Визначення походження дитини при застосуванні форм репродуктивної медицини за законодавством України. Підприємництво, господарство і право. 2004. № 7. С. 31-33
9. Медичне обслуговування внутрішньо переміщених осіб під час воєнного стану. URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/medychno-obslugovuvannyavnutrishno-peremishhenyh-osib-pid-chas-voyennogo-stanu/>
10. Мікуліна М.М. Особисті немайнові права особи в умовах особливого періоду. Науковий вісник Херсонського національного університету. 2017. Вип. 2, Т. 1. С. 84-87.
11. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. / ред. рада: О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. [5-е вид., перероб. і допов.]: Юрінком Інтер, 2013. Т.1. С. 434-524
12. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 року з наступними змінами і доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (дата звернення: 28.08.2023).
13. Про безпеку та якість донорської крові та компонентів крові: Закон України від 12.01.2022 року з наступними змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-20#n249> (дата звернення: 28.08.2023).
14. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року в редакції Закону від 21.09.99 з наступними змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
15. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 28.02.2019 № 2694-VIII з наступними змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
16. Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 05.07.2012 р. № 5081-VI з наступними змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
17. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 23 червня 1993 р. з наступними змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text> (дата звернення: 28.08.2023).

18. Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ: Закон України від 12.12.91 р. № 1972-ХІ з наступними змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1972-12#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
19. Пунда О.О. Право на фізичну недоторканність у системі особистих немайнових прав фізичної особи. Вісник Верховного Суду України. 2004. №7 (47). С.38 – 40.
20. Пунда О. О. Поняття особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини. Актуальні проблеми держави і права. 2014. Вип. 74. С. 197-204.
21. Пунда О.О. Питання класифікації особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Вип. 28 Т. 1. С. 147-152.
22. Пташник І.Р. Право на здорове навколишнє середовище – ситуація в Україні в 2022 році. Науково-практична конференція м. Одеса, 7-8 квітня 2023 р. 2023. С. 16-19. URL: <file:///C:/Users/1040/Downloads/32-Chapter%20Manuscript-1263-1-10-20230424.pdf> (дата звернення: 28.08.2023).
23. Сокурєнко О.А. Щодо проблеми визначення змісту особистих немайнових прав. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. №3 (9). С. 65-69.
24. Стефанчук Р.О. Право на життя як особисте немайнове право фізичної особи. Юридична Україна. 2004. №7. С.44 –49
25. Федоренко В.Л. Конституційні права і свободи людини та їх гарантування й захист в Україні: монограф. Київ: Вид-во Ліра, 2020. 138 с
26. Федоренко В.Л. Конституційне право України. Підручник. До 20-ої річниці Конституції України та 25-ої річниці незалежності України. Київ: Вид-во «Ліра», 2016. 616 с.
27. Федоренко В.Л., Юхимюк О.М., Адлер О.Г. Порухення основоположних прав людини внаслідок військової агресії Російської федерації проти України у 2022 році та механізми притягнення воєнних злочинців до юридичної відповідальності. 2022. С. 32 - 59. URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/expert/article/view/2005/2406> (дата звернення: 28.08.2023).
28. Ямненко Т.М. Право на медичну допомогу під час воєнного стану. С. 579-581. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/58971/1/Ямненко%20Т.М..pdf> (дата звернення: 28.08.2023).
29. Юркевич Ю. М., Дутко А. О. Особисті немайнові права особи : навч. посібник / за ред. А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 444 с

Тема 4. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи

Питання для підготовки:

1. Аналіз судової практики щодо порушення права особи на честь та гідність.
2. Право на інформацію. Види інформації.
3. Правова охорона особистих паперів та кореспонденції.
4. Охорона та захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відео зйомок.
5. Проблеми достовірності отриманої інформації з інтернет ресурсів.
6. Обмеження права на свободу пересування у воєнний час.

Основні поняття: честь, гідність; ділова репутація; право на ім'я; право на свободу; право на особисту недоторканість; право на інформацію; недостовірна інформація; інформація про фізичну особу; інформація довідково-енциклопедичного характеру; інформація про стан довкілля (екологічна інформація); інформація про товар (роботу, послугу); науково-технічна інформація; податкова інформація; правова інформація; статистична інформація; соціологічна інформація; критична технологічна інформація; право на недоторканість житла; транскрибований запис.

Питання для самоконтролю:

1. Чим відрізняються поняття честі, гідності і ділової репутації?
2. У чому полягає зміст права на особисті папери?
3. Які документи можна віднести до особистих паперів фізичної особи?
4. У якій формі необхідно отримати згоду від особи у разі її фото-, кіно-, теле-, відеозйомки?
5. У якому випадку можливо опублікувати твір без згоди автора?
6. Що таке інформація?
7. Дайте визначення «недостовірна інформація».
8. Які види інформації подає Закон України «Про інформацію»??
9. У чому полягає право на свободу пересування?
10. Чи можна обмежувати право особи на свободу пересування?

Рекомендована література:

1. Антонюк У. В. Право на екологічну інформацію в Україні в умовах воєнного стану: окремі аспекти. Proceedings of IV International Scientific and Practical Conference Toronto, Canada 9-11 February 2023 С. 614-617. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/47715/1/SCIENTIFIC-RESEARCH-IN-THE-MODERN-WORLD-9-11.02.23.pdf#page=614> (дата звернення: 28.08.2023).

2. Антонюк У. В. Правове регулювання доступу до інформації про якість харчових продуктів як гарантія забезпечення екологічних прав в Україні. Scientific Foundations of State and Law: collective monograph / Karpova N., Pietsov R., Makarova O., Konchakovska V., Karnaukh A. International Science Group. Boston: Primedia eLaunch, 2022. P. 102-127, 284-316

3. Галянтич, М. К., Гармаш, О. О. Правове регулювання відносин пов'язаних із індивідуалізацією фізичної особи, як особистого немайнового права. Часопис Київського університету права, №1, 2023. С. 37-43. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/802/745>

4. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. / ред. рада: О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. [5-е вид., перероб. і допов.]: Юрінком Інтер, 2013. Т.1. С. 434-524

5. Кочин В. В. Стаття 28. Ім'я фізичної особи. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 1: Загальні положення. Особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2020. С. 277–282. С. 277.

6. Мікуліна М. М. Особисті немайнові права особи в умовах особливого періоду. Науковий вісник Херсонського національного університету. 2017. Вип. 2, Т. 1. С. 84-87.

7. Особливості реалізації права на доступ до публічної інформації в умовах воєнного стану: Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (роз'яснення підготовлені за сприяння експерта з доступу до інформації О. Кабанова (ГО «Центр доступу до інформації»). URL: <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/rozyasnennya-shchodododerzhannyaprawa-na-dostup-do-informatsii-v-umovakh-voennogo-stanu13042022.docx>. (дата звернення: 28.08.2023).

8. Пеца Д. Д. Право на інформацію за умов сучасної глобалізації: окремі аспекти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. Том 1. № 76. 2023. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/281058/275194> (дата звернення: 28.08.2023).

9. Продивус С. В. Правомірне обмеження права на свободу пересування: Міжнародно правові стандарти та практика Європейського суду з прав людини. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. Том

2. № 78. 2023. С. 365-371. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/286641/280493> (дата звернення: 28.08.2023).

10. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 23 червня 1993 р. з наступними змінами і доповненнями. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1977-12> (дата звернення: 28.08.2023).

11. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року з наступними змінами і доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 28.08.2023).

12. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року в редакції Закону від 21.09.99 з наступними змінами і доповненнями. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3855-12> (дата звернення: 28.08.2023).

13. Порядок розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власного імені, по батькові) фізичної особи: постанова Кабінету міністрів України від 11 липня 2007 р. № 915. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/915-2007-%D0%BF> (дата звернення: 28.08.2023).

14. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: постанова Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27.02. 2009 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09 (дата звернення: 28.08.2023).

15. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 11.03.1995 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95> (дата звернення: 28.08.2023).

16. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 01.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#n840> (дата звернення: 28.08.2023).

17. Про основні вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.97 р. в редакції Закону № 1602 від 22.07.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр#Text> (дата звернення: 28.08.2023)

18. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 28.08.2023).

19. Сокурєнко О.А. Щодо проблеми визначення змісту особистих немайнових прав. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. №3 (9). С. 65-69.

20. Юркевич Ю. М., Дутко А. О. Особисті немайнові права особи : навч. посібник / за ред. А. О. Дутко. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 444 с

Тема 5. Особисті немайнові права юридичної особи за цивільним законодавством України

Питання для підготовки:

1. Правове регулювання та проблеми становлення законодавства у сфері особистих немайнових прав юридичної особи.
2. Система особистих немайнових прав юридичних осіб. Зміст особистих немайнових прав юридичних осіб.
3. Класифікація особистих немайнових прав юридичних осіб.
4. Проблеми правового забезпечення особистих немайнових прав юридичних осіб.
5. Межі здійснення та обмеження особистих немайнових прав юридичних осіб.

Основні поняття: нематеріальні блага; особисті немайнові права; особистий немайновий інтерес, особисте немайнове благо, особисте немайнове правовідношення; інформація; індивідуальність; конкуренція;

Питання для самоконтролю:

1. Як співвідносяться поняття: «особистий немайновий інтерес», «особисте немайнове благо», «особисте немайнове правовідношення» та «особисте немайнове право»
2. Що виступає об'єктом особистих немайнових прав юридичних осіб?
4. Назвіть ознаки права юридичної особи на найменування?
5. Чи встановлюється відповідальність за невідповідність юридичної та фактичної адрес юридичної особи в українському законодавстві?
6. Чи необхідно при зміні місцезнаходження юридичної особи вносити зміни до його установчих документів, або достатньо тільки повідомлення органів, що здійснили державну реєстрацію юридичної особи?
7. Чи необхідно вносити зміни до установчих документів при тимчасовій зміні місцезнаходження (наприклад, внаслідок капітального ремонту приміщення)? місцезнаходження юридичної особи, яка орендує приміщення?
8. Дослідіть доктринальні підходи до тлумачення поняття «інформація».
9. Які Ви можете виокремити властивості «інформації»?
10. Назвіть основні ознаки інформації.
11. Які види інформації закріплені в Законі України «Про інформацію»?
12. Із яких правомочностей складається зміст права на інформацію?
13. Які способи захисту права на інформацію Ви можете назвати?

14. У чому полягають особливості індивідуальності юридичної особи?
15. Які Засоби індивідуалізації юридичної особи Ви можете назвати?
16. Чи можуть рахунки юридичної особи належати до засобів індивідуалізації юридичної особи?
17. Що включає зміст права на конкуренцію?

Рекомендована література:

1. Григоренко О. В. Особисті немайнові права: генеза правового регулювання в Україні. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія: Право № 67. 2021. С. 69-72. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/248450>
2. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. / ред. рада: О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. [5-е вид., перероб. і допов.]: Юрінком Інтер, 2013. Т.1. С. 434-524
3. Попова С. О. Ознаки особистих немайнових прав юридичних осіб. Проблеми подальшого вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. Ч. Н. Азімова (Харків, 21 груд. 2017 р.); Нац. юрид. Ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2017. С. 293-296.
4. Попова С.О. Межі здійснення особистих немайнових прав юридичних осіб: зловживання правом на недоторканність ділової репутації юридичної особи. Проблеми цивільного права та процесу. Харків, 2019. С. 344-437. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/24_05_2019/pdf/98.pdf
5. Попова, С. О. Обмеження здійснення особистих немайнових прав юридичних осіб під час введення воєнного стану / Попова Софія Олегівна, Попов Віктор Андрійович // Європейські перспективи. - 2023. - №3. - С. 103-110.
6. Сліпченко С. О. Механізм правового регулювання особистих немайнових відносин з оборотоздатними об'єктами. Харків, 2014. 44 с.
7. Сокурєнко О.А. Щодо проблеми визначення змісту особистих немайнових прав. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. №3 (9). С. 65-69.
8. Федюк Л. В. Засоби індивідуалізації юридичної особи. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2013. № 5. С. 67-72. URL: file:///C:/Users/1040/Downloads/Nzizvru_2013_5_16.pdf
9. Федюк Л.В. Проблема особистих немайнових прав юридичних осіб. Стратегія модернізації приватного права в сучасних умовах : збірник наукових праць. С. 108-114.
http://old.univer.km.ua/statti/lozinska_s.v._retseptsiya_simeynih_norm_u_kanonichn_e_pravo_tserkvi_9.pdf#page=108
10. Федюк Л. В. Засоби індивідуалізації юридичної особи. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2013. № 5. С. 67-72.

11. Федюк Л. В. Особисті немайнові права юридичних осіб : монографія / Лілія Василівна Федюк. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2013. 500 с.
12. Шишка О. Р. Особисті немайнові права за ЦК України: що це? Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав : матеріали «круглого столу», присвяч. пам'яті проф. Чингізхана Нуфатовича Азімова (м. Харків, 18 грудня 2015 р.); Нац. юрид. Ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х.: ..., 2016. – С. 103-108.
13. Юркевич Ю. М., Дутко А. О. Особисті немайнові права особи : навч. посібник / за ред. А. О. Дутко. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 444 с

Тема 6. Захист особистих немайнових прав

Питання для підготовки:

1. Законодавство європейських країн про захист особистих немайнових прав.
2. Порівняльний аналіз судової практики щодо відшкодування моральної шкоди країн ЄС та України.
3. Проблеми і практика захисту честі, гідності та ділової репутації.
4. Реалізація особами права на захист особистих немайнових прав.

Основні поняття: способи захисту особистих немайнових прав; способи захисту суб'єктивних цивільних прав; право на відповідь; недостовірна інформація; спростування недостовірної інформації; відшкодування моральної шкоди.

Питання для самоконтролю:

1. Які способи захисту особистих немайнових прав закріплені у чинному законодавстві?
2. Дайте визначення поняттю: «способи захисту суб'єктивних цивільних прав»?
3. Яким чином особа може реалізувати своє право на захист?
4. Які дії слід вважати поширенням відомостей?
5. Чи в усіх випадках поширення негативної інформації про особу є правопорушенням?
6. Яке правове значення має відмінність між твердженнями про факти та оцінювальними висловлюваннями?

7. Хто виступає позивачами та відповідачами у справах про спростування недостовірної інформації?
8. Якими повинні бути способи спростування недостовірної інформації?
9. Що таке моральна шкода?

Рекомендована література:

1. Буркацький Л. К. Захист цивільного права та інтересу: методика складання документів, коментарі, позовні та інші заяви: Навч. посібник. Юрінком Інтер, 2005. 400 с.

2. Буханевич О. М. Цивільно-правовий захист особистих немайнових прав, що забезпечують приватність фізичної особи. Ірпінський юридичний часопис : науковий журнал. 2019. Вип. 2. С. 21–30.

3. Головенко Р. Поняття недостовірної інформації в українському законодавстві. Українська асоціація видавців періодичної преси. URL: <http://www.uapp.org/search/1003.html> (дата звернення: 28.08.2023).

4. Демчук М.В., Амеліна А.С. Захист особистих немайнових прав фізичних осіб. Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 27028 вересня 2022 р. Тернопіль. 2022. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/39186/1/Збірник.pdf#page=51> (дата звернення: 28.08.2023).

5. Доценко О. М. Спростування недостовірної інформації як спосіб захисту права фізичної особи на особисте життя. Право і суспільство. 2013. № 6.2. С. 59-63.

6. Комісаренко В. Д. Підстави та способи захисту особистих немайнових прав батьків та дітей. Наукові перспективи № 6(12) 2021. С. 249-258. URL: <file:///C:/Users/1040/Downloads/616-Текст%20статті-618-1-10-20211105.pdf> (дата звернення: 28.08.2023).

7. Комісаренко В. Д. Застосування практики ЄСПЛ при захисті особистих немайнових прав батьків та дітей. Наукові перспективи № 7(13) 2021. С. 313-323. URL: <file:///C:/Users/1040/Downloads/724-Текст%20статті-726-1-10-20211206.pdf> (дата звернення: 28.08.2023).

8. Коробцова Н. В. Цивільно-правові способи захисту особистих прав. Теорія і практика правознавства. 2013. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_2_8 (дата звернення: 28.08.2023).

9. Левицький М. О. Поняття захисту особистих немайнових прав військовослужбовців. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2022. С. 109-115. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267256/263176> (дата звернення: 28.08.2023).

10. Лежух Т. І. Особливості доказування при розгляді справ, що виникають при захисті честі, гідності та ділової репутації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право. 2014. Вип. 25. С. 65-68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_25_17.

11. Лежух Т.І. Специфіка доказування у справах про захисту честі, гідності та ділової репутації. Порівняльно-аналітичне право. 2013. № 2-3. С.140-144. URL: http://www.pap.in.ua/3-2_2013/3/Lezhukh%20T.I..pdf

12. Маріц Д. Практичні проблеми захисту честі і гідності фізичної особи у всевітній мережі інтернет. National Law Journal: Theory and Practice. 2016. №6. С. 57-61.

13. Науменко К.С. Поняття та види форм цивільно-правового захисту особистих немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття. Форум права. 2014. № 2. С. 296–300.

14. Посикалюк О. О. Захист особистих немайнових прав фізичної особи Європейським судом з прав людини. Університетські наукові записки. 2008. № 3. С. 124-128.

15. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: постанова Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27.02. 2009 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09 (дата звернення: 28.08.2023).

16. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 11.03.1995 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95> (дата звернення: 28.08.2023).

17. Про захист прав споживачів: Закон України від 15 грудня 1993 року в редакції Закону від 01.12.2005 р. з наступними змінами і доповненнями URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1023-12> (дата звернення: 28.08.2023).

ТЕМИ ДЛЯ ПОГЛИБЛЕНОГО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ДЛЯ МАГІСТРАНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Тема 1. Особисті немайнові права як інститут цивільного права

Питання для підготовки:

1. Порівняльний аналіз особливостей регулювання особистих немайнових відносин з іншими галузями права.
2. Функції цивільного права у сфері немайнових відносин.
3. Аналіз доктринальних підходів щодо розмежування особистих немайнових прав та майнових прав.
4. Межі та обмеження користування особистими немайновими правами.
5. Поняття суб'єктивного особистого немайнового, не пов'язаного з майновим цивільного права.
6. Розмежування особистих немайнових прав та суб'єктивних прав особи. Спільні та відмінні ознаки.

Основні поняття: особисті немайнові права; особисті немайнові правовідносини, особа, людина, особистість, межі здійснення цивільного права, обмеження особистих немайнових прав.

Питання для самоконтролю:

1. Чи є особисті немайнові права різновидом суб'єктивних цивільних прав?
2. Проаналізуйте спільні ознаки особистих немайнових прав та суб'єктивних цивільних прав.
3. За якими критеріями слід розмежовувати особисті немайнові права та майнові права?
4. Чи можливо обмежити особу на реалізацію нею її особистих немайнових прав?
5. Проаналізуйте способи здійснення особистого немайнового права.
6. Назвіть функції цивільного права у сфері немайнових відносин.
7. Як визначити межі здійснення особистих немайнових прав?

8. Розмежуйте поняття «межі здійснення суб'єктивного права» та «обмеження у реалізації суб'єктивного права».

Рекомендована література:

1. Американська конвенція з права людини (Пакт Сан – Хосе, Коста – Рика), Конвенція, Прийнята Міжамериканською конференцією з права людини 22 листопада 1969 р. в Сан-Хосе, Коста-Рика. (Неофіційний переклад с англійської). URL: <https://constituanta.blogspot.com/2011/02/1969.html> (дата звернення: 28.08.2023).
2. Басенко, Р. О., Аванесян, Г. М., Коваленко, В. Ф. Історико-правові аспекти становлення особистих немайнових відносин в цивільному законодавстві України. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. № 6. 2022. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2022-6-01-07/2022-6-01-07> (дата звернення: 28.08.2023).
3. Безклубий О. Особисті немайнові відносини як об'єкт наукового дослідження. Visegrad Journal of Human Rights. 2016. №1-2. С. 83-88.
26. Губарєв С. В., Лов'як О. О., Мироненко В. П. Цивільне право України. 2015. 236 с.
4. Григоренко О. В. Особисті немайнові права: генеза правового регулювання в Україні. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право. № 67. 2021. С. 69-72. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/248450>. (дата звернення: 28.08.2023).
5. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 28.08.2023).
6. Кожан В. В. Особисті права та свободи людини: загальнотеоретичне дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2016. С. 89.
7. Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 р. (ратифіков. 17.07.1997 р.). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 28.08.2023).
8. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. (ратифіков. 27.02.1991 р.). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 28.08.2023).
9. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
10. Кохановська О.В., Вербицька А.О., Кохановський В.О. Особисті немайнові права фізичної особи в аспекті оновлення цивільного законодавства. ОФ

“Международный научно-исследовательский центр “Endless Light in Science”. 2020. С. 124-132.

11.Красицька Л. В. Цивільно-правове регулювання особистих немайнових прав громадян. Монографія. Донецьк: ДІВС МВС України, 2002. 164 с.

12.Криворучко Л. С. Захист особистих немайнових прав фізичної особи за міжнародно-правовими стандартами. Правничий вісник Університету «КРОК». 2011. Вип. 9. С. 38-45.

13.Ланюк Є. Діахронія осмислення прав людини. URL: <http://zgroup.com.ua/article.php?articleid=3922>.

14.Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. (ратифіков. 19.10.1973 р.) URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 28.08.2023).

15.Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. (ратифіков. 19.10.1973 р.) URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 28.08.2023).

16.Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. / ред. рада: О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. [5-е вид., перероб. і допов.]: Юрінком Інтер, 2013. Т.1. С. 434-524

17.Орел Л.В. Відмінність майнових і особистих немайнових прав фізичних та юридичних осіб. Наукові розвідки з актуальних проблем публічного та приватного права: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. (Київ, 20 травня 2022 року). 2022. С. 146-153. URL: https://www.fpmv.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/2022/kprp/Konferentsiyi_ta_publicatsiyi/Zbirnyk_tezy_merged.pdf#page=148

18.Попова С. Поняття та ознаки особистих немайнових прав юридичних осіб: питання теорії. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 4. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/4/12.pdf>

19.Риженко Н. Немайнові права в період воєнного стану: євроінтеграційний контекст. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2022. № 5. С. 40-51. URL: <http://journals.knute.edu.ua/foreign-trade/article/view/1554/1480>

20.Сокурєнко О. А. Щодо проблеми визначення змісту особистих немайнових прав. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. №3 (9). С. 65-69.

21.Статут Ради Європи. Лондон, 5 травня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text (дата звернення: 28.08.2023).

22.Федюк Л.В. Система особистих немайнових прав в цивільному праві України: монографія. ПНУ ім. В.Стефаника, Юрид. ін-т. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2007. 146 с.

23. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 28.08.2023).

24. Юркевич Ю. М., Дутко А. О. Особисті немайнові права особи: навч. посібник / за ред. А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 444 с.

Тема 2. Система особистих немайнових прав, їх закріплення в Цивільному кодексі України

Питання для підготовки:

1. Зміст особистих немайнових прав.
2. Проблемні питання щодо визначення змісту особистих немайнових прав.
3. Місце розташування особистих немайнових прав у структурі ЦК України.
4. Актуальні проблеми класифікації і систематизації особистих немайнових прав в цивілістичній науці.
5. Доктринальні підходи до класифікації особистих немайнових прав фізичних та юридичних осіб.

Основні поняття: особисті немайнові права; особисті немайнові правовідносини; особисті немайнові блага, система особистих немайнових прав, класифікація особистих немайнових прав.

Питання для самоконтролю:

1. Із яких елементів складається структура системи особистих немайнових прав?
2. Що входить до змісту особистих немайнових прав?
3. У чому полягає негативний та позитивний зміст особистих немайнових прав?
4. Які критерії класифікації особистих немайнових прав можете назвати?
5. Як класифікують особисті немайнові права за:
  - ~ способом виникнення;
  - ~ за ступенем пов'язаності їх з майновими правами;

~ залежно від структури зв'язку учасників у особистому немайновому відношенні;

~ за цільовою спрямованістю;

~ за змістом.

6. Назвіть основні проблеми класифікації особистих немайнових прав у цивілістичній науці.

7. З яких елементів складається система особистих немайнових прав в Україні?

Рекомендована література:

1. Гора М.А. Класифікація особистих немайнових прав фізичних осіб. Порівняльно-аналітичне право. 2014. №7. С. 78-81.
2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
3. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. / ред. рада: О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В.В. Луця. [5-е вид., перероб. і допов.]: Юрінком Інтер, 2013. Т.1. С. 434-524
4. Орел Л.В. Відмінність майнових і особистих немайнових прав фізичних та юридичних осіб. С. 146-153. URL: https://www.fpmv.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/2022/kprp/Konferentsiy_i_ta_publicatsiyi/Zbirnyk_tezy_merged.pdf#page=148 (дата звернення: 28.08.2023).
5. Посикалюк О. До питання про об'єкт особистих немайнових прав фізичних осіб. URL: <http://www.pravnuk.info/urukrain/968-do-pitannya-pro-ob-yektosobistix-nemajnovix-prav-fizichnix-osib.html> (дата звернення: 28.08.2023).
6. Пунда О.О. Питання класифікації особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014. С. 147-152. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6842/1/ПИТАННЯ%20КЛАСИФІКАЦІЇ%20ОСОБИСТИХ%20НЕМАЙНОВИХ%20ПРАВ.pdf> (дата звернення: 28.08.2023).
7. Сідей В.О. Види особистих немайнових прав, пов'язаних із правом на здоров'я. Проблеми цивільного права та процесу. Харків, 2019. С. 272-275. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/24_05_2019/pdf/76.pdf (дата звернення: 28.08.2023).
8. Сокурєнко О. А. Щодо проблеми визначення змісту особистих немайнових прав. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. №3 (9). С. 65-69.

9. Стефанчук Р. О. До питання про поняття та структуру немайнового цивільного права. Приватне право України і європейська інтеграція: тенденції та перспективи: матеріали VI Міжнародного цивілістичного форуму, м. Київ, 14-15 квітня 2016 року. Київ, 2016. С. 46.
10. Стефанчук Р. О. Загальнотеоретичні проблеми поняття та системи особистих немайнових прав фізичних осіб у цивільному праві України: Монографія. Парну, НДІ приват. права і підприємництва. Поділ. лаб. з пробл. адаптації цивільн. законодавства України до законодавства ЄС. Хмельниц.: Вид-во Хмельниц. ун-ту упр. та права, 2006. 170 с.
11. Федюк Л.В. Система особистих немайнових прав в цивільному праві України: монографія; ПНУ ім. В.Стефаника, Юрид. ін-т. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2007. 146 с.
12. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
13. Юркевич Ю. М., Дутко А. О. Особисті немайнові права особи: навч. посібник / за ред. А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 444 с.

Тема 3. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи

Питання для підготовки:

- 1.Репродуктивні права фізичної особи.
2. Право на життя. Зміст права на життя. Аналіз законодавства країн англо-саксонської та романо-германської правових систем щодо впровадження евтаназії. Правове регулювання права на життя.
- 3.Правове регулювання права на охорону здоров'я, права на медичну допомогу, права на інформацію про стан свого здоров'я та таємницю про стан здоров'я. Забезпечення та реалізація даних прав.
4. Зміст права на особисту недоторканість.
5. Зміст права на свободу. Випадки обмеження свободи особи.
6. Актуальні проблеми у сфері донорства крові, її компонентів, органів та інших анатомічних матеріалів.

Основні поняття: право на життя; евтаназія; псевдонім; сім'я; опіка; піклування; донор; реципієнт; телеметрія; особиста свобода.

Питання для самоконтролю:

1. Який цивільно-правовий зміст має право на життя?
2. Які відомості складають зміст таємниці про стан здоров'я ?
3. З яких елементів складається право на здоров'я ?
4. Які міжнародні акти регулюють право особи на охорону здоров'я та медичну допомогу?
5. Що Ви розумієте під поняттям «особиста свобода»?
6. На яких складових ґрунтується юридична природа права на свободу?
7. Що Ви розумієте під «психологічною недоторканістю» та «тілесною недоторканістю»?
8. У чому полягає зміст права на особисте життя та його таємницю?
9. Які міжнародні акти здійснюють правове регулювання права на свободу та особисту недоторканістю?
10. Назвіть випадки порушення права людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля

Рекомендована література:

1. Декларація Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього середовища, прийнята Конференцією Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього середовища. Стокгольм, 1972. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declarathenv.shtml (дата звернення: 28.08.2023).
2. Заболотна М. Р. Право особи на репродуктивний вибір і планування сім'ї. Актуальні проблеми цивільного та господарського права: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 07 жовтня 2016 р.). Кривий Ріг: Донецький юридичний інститут МВС України, 2016. С. 76.
3. Вплив воєнних дій на якість повітря в Україні: доповідь Ірини Черниш на Комітеті Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування. 11.11.2022 р. URL: <https://www.savednipro.org/vpliv-voeyennix-dij-na-yakist-povitrya-v-ukrayini/> (дата звернення: 28.08.2023)
4. Деякі питання надання первинної медичної допомоги в умовах воєнного стану: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17.03.2022 № 496 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0496282-22#Text> (дата звернення: 28.08.2023).

5. Деякі питання порядку проведення медико-соціальної експертизи на період дії воєнного стану на території України: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 березня 2022 р. № 225 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225-2022-п#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
6. Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту 1954 року. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_722#Text (дата звернення: 28.08.2023)
7. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція). 1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text (дата звернення: 28.08.2023).
8. Красицька Л. Визначення походження дитини при застосуванні форм репродуктивної медицини за законодавством України. Підприємництво, господарство і право. 2004. № 7. С. 31-33
9. Медичне обслуговування внутрішньо переміщених осіб під час воєнного стану. URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/medychno-obslugovuvannyavnutrishno-peremishhenyh-osib-pid-chas-voyennogo-stanu/>
10. Мікуліна М.М. Особисті немайнові права особи в умовах особливого періоду. Науковий вісник Херсонського національного університету. 2017. Вип. 2, Т. 1. С. 84-87.\
11. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. / ред. рада: О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. [5-е вид., перероб. і допов.]: Юрінком Інтер, 2013. Т.1. С. 434-524
12. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 року з наступними змінами і доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (дата звернення: 28.08.2023).
13. Про безпеку та якість донорської крові та компонентів крові: Закон України від 12.01.2022 року з наступними змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-20#n249> (дата звернення: 28.08.2023).
14. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року в редакції Закону від 21.09.99 з наступними змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
15. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 28.02.2019 № 2694-VIII з наступними змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
16. Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 05.07.2012 р. № 5081-VI з наступними змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text> (дата звернення: 28.08.2023).

17. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 23 червня 1993 р. з наступними змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
18. Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ: Закон України від 12.12.91 р. № 1972-ХІ з наступними змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1972-12#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
19. Пунда О.О. Право на фізичну недоторканність у системі особистих немайнових прав фізичної особи. Вісник Верховного Суду України. 2004. №7 (47). С.38 – 40.
20. Пунда О. О.Поняття особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини . Актуальні проблеми держави і права. 2014. Вип. 74. С. 197-204.
21. Пунда О.О. Питання класифікації особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Вип. 28 Т. 1. С. 147-152.
22. Пташник І.Р. Право на здорове навколишнє середовище –ситуація в Україні в 2022 році. Науково-практична конференція м. Одеса, 7-8 квітня 2023 р. 2023. С. 16-19. URL: <file:///C:/Users/1040/Downloads/32-Chapter%20Manuscript-1263-1-10-20230424.pdf> (дата звернення: 28.08.2023).
23. Сокурєнко О.А. Щодо проблеми визначення змісту особистих немайнових прав. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. №3 (9). С. 65-69.
24. Стефанчук Р.О. Право на життя як особисте немайнове право фізичної особи. Юридична Україна. 2004. №7. С.44 –49
25. Федоренко В.Л. Конституційні права і свободи людини та їх гарантування й захист в Україні: монограф. Київ: Вид-во Ліра, 2020. 138 с
26. Федоренко В.Л. Конституційне право України. Підручник. До 20-ої річниці Конституції України та 25-ої річниці незалежності України. Київ: Вид-во «Ліра», 2016. 616 с.
27. Федоренко В.Л., Юхимюк О.М., Адлер О.Г. Порушення основоположних прав людини внаслідок військової агресії Російської федерації проти України у 2022 році та механізми притягнення воєнних злочинців до юридичної відповідальності. 2022. С. 32 - 59. URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/expert/article/view/2005/2406> (дата звернення: 28.08.2023).
28. Ямненко Т.М. Право на медичну допомогу під час воєнного стану. С. 579-581. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/58971/1/Ямненко%20Т.М..pdf> (дата звернення: 28.08.2023).

29. Юркевич Ю. М., Дутко А. О. Особисті немайнові права особи : навч. посібник / за ред. А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 444 с

Тема 4. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи

Питання для підготовки:

1. Аналіз судової практики щодо порушення права особи на честь та гідність.
2. Право на індивідуальність. Зміст даного права. Випадки порушення права на індивідуальність.
3. Право на особисте життя.
4. Право на інформацію. Види інформації.
5. Правова охорона особистих паперів та кореспонденції.
6. Право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості.
7. Охорона та захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відео зйомок.
8. Проблеми достовірності отриманої інформації з інтернет ресурсів.
9. Право на недоторканість житла.
10. Право на свободу пересування. Обмеження права на свободу пересування у воєнний час.

Основні поняття: честь, гідність; ділова репутація; право на ім'я; право на свободу; право на особисту недоторканість; право на інформацію; недостовірні інформація; інформація про фізичну особу; інформація довідково-енциклопедичного характеру; інформація про стан довкілля (екологічна інформація); інформація про товар (роботу, послугу); науково-технічна інформація; податкова інформація; правова інформація; статистична інформація; соціологічна інформація; критична технологічна інформація; право на недоторканість житла; транскрибований запис.

Питання для самоконтролю:

1. Чим відрізняються поняття честі, гідності і ділової репутації.
2. У чому полягає зміст права на особисті папери?
3. Які документи можна віднести до особистих паперів фізичної особи?

4. У якій формі необхідно отримати згоду від особи у разі її фото-, кіно-, теле-, відеозйомки?
5. У якому випадку можливо опублікувати твір без згоди автора?
6. Що таке інформація?
7. Дайте визначення «недостовірна інформація».
8. Які види інформації подає Закон України «Про інформацію»??
9. У чому полягає право на свободу пересування?
10. Чи можна обмежувати право особи на свободу пересування?

Рекомендована література:

1. Антонюк У. В. Право на екологічну інформацію в Україні в умовах воєнного стану: окремі аспекти. Proceedings of IV International Scientific and Practical Conference Toronto, Canada 9-11 February 2023 С. 614-617. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/47715/1/SCIENTIFIC-RESEARCH-IN-THE-MODERN-WORLD-9-11.02.23.pdf#page=614> (дата звернення: 28.08.2023).
2. Антонюк У. В. Правове регулювання доступу до інформації про якість харчових продуктів як гарантія забезпечення екологічних прав в Україні. Scientific Foundations of State and Law: collective monograph / Karpova N., Pietsov R., Makarova O., Konchakovska V., Karnaukh A. International Science Group. Boston: Primedia eLaunch, 2022. P. 102-127, 284-316
3. Галянтич, М. К., Гармаш, О. О. Правове регулювання відносин пов'язаних із індивідуалізацією фізичної особи, як особистого немайнового права. Часопис Київського університету права, №1, 2023. С. 37-43. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/802/745>
4. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. / ред. рада: О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. [5-е вид., перероб. і допов.]: Юрінком Інтер, 2013. Т.1. С. 434-524
5. Кочин В. В. Стаття 28. Ім'я фізичної особи. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 1: Загальні положення. Особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2020. С. 277–282. С. 277.
6. Мікуліна М. М. Особисті немайнові права особи в умовах особливого періоду. Науковий вісник Херсонського національного університету. 2017. Вип. 2, Т. 1. С. 84-87.
7. Особливості реалізації права на доступ до публічної інформації в умовах воєнного стану: Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (роз'яснення підготовлені за сприяння експерта з доступу до інформації О. Кабанова (ГО «Центр доступу до інформації»). URL:

<https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/rozyasnennya-shchodododerzhannyaprava-na-dostup-do-informatsii-v-umovakh-voennogo-stanu13042022.docx>. (дата звернення: 28.08.2023).

8. Пеца Д. Д. Право на інформацію за умов сучасної глобалізації: окремі аспекти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. Том 1. № 76. 2023. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/281058/275194> (дата звернення: 28.08.2023).
9. Продивус С. В. Правомірне обмеження права на свободу пересування: Міжнародно правові стандарти та практика Європейського суду з прав людини. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. Том 2. № 78. 2023. С. 365-371. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/286641/280493> (дата звернення: 28.08.2023).
10. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 23 червня 1993 р. з наступними змінами і доповненнями. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1977-12> (дата звернення: 28.08.2023).
11. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року з наступними змінами і доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 28.08.2023).
12. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року в редакції Закону від 21.09.99 з наступними змінами і доповненнями. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3855-12> (дата звернення: 28.08.2023).
13. Порядок розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власного імені, по батькові) фізичної особи: постанова Кабінету міністрів України від 11 липня 2007 р. № 915. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/915-2007-%D0%BF> (дата звернення: 28.08.2023).
14. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: постанова Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27.02. 2009 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09 (дата звернення: 28.08.2023).
15. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 11.03.1995 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95> (дата звернення: 28.08.2023).
16. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 01.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#n840> (дата звернення: 28.08.2023).
17. Про основні вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.97 р. в редакції Закону № 1602 від 22.07.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр#Text> (дата звернення: 28.08.2023)

18. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
19. Сокурєнко О.А. Щодо проблеми визначення змісту особистих немайнових прав. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. №3 (9). С. 65-69.
20. Юркевич Ю. М., Дутко А. О. Особисті немайнові права особи : навч. посібник / за ред. А. О. Дутко. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 444 с

Тема 5. Особисті немайнові права юридичної особи за цивільним законодавством України

Питання для підготовки:

1. Розвиток особистих немайнових прав юридичних осіб у цивілістичній науці: генеза розвитку та сучасний період.
2. Правове регулювання та проблеми становлення законодавства у сфері особистих немайнових прав юридичної особи.
3. Система особистих немайнових прав юридичних осіб. Зміст особистих немайнових прав юридичних осіб. Взаємозв'язок системи особистих немайнових прав юридичних осіб.
4. Класифікація особистих немайнових прав юридичних осіб.
5. Проблеми правового забезпечення особистих немайнових прав юридичних осіб.
6. Межі здійснення та обмеження особистих немайнових прав юридичних осіб.

Основні поняття: нематеріальні блага; особисті немайнові права; особистий немайновий інтерес, особисте немайнове благо, особисте немайнове правовідношення; інформація; індивідуальність; конкуренція.

Питання для самоконтролю:

1. Як співвідносяться поняття: «особистий немайновий інтерес», «особисте немайнове благо», «особисте немайнове правовідношення» та «особисте немайнове право»
2. Що виступає об'єктом особистих немайнових прав юридичних осіб?
4. Назвіть ознаки права юридичної особи на найменування ?
5. Чи встановлюється відповідальність за невідповідність юридичної та фактичної адрес юридичної особи в українському законодавстві?

6. Чи необхідно при зміні місцезнаходження юридичної особи вносити зміни до його установчих документів, або достатньо тільки повідомлення органів, що здійснили державну реєстрацію юридичної особи?

7. Чи необхідно вносити зміни до установчих документів при тимчасовій зміні місцезнаходження (наприклад, внаслідок капітального ремонту приміщення)? місцезнаходження юридичної особи, яка орендує приміщення?

8. Дослідіть доктринальні підходи до тлумачення поняття «інформація».

9. Які Ви можете виокремити властивості «інформації»?

10. Назвіть основні ознаки інформації.

11. Які види інформації закріплені в Законі України «Про інформацію»?

12. Із яких правомочностей складається зміст права на інформацію ?

13. Які способи захисту права на інформацію Ви можете назвати?

14. У чому полягають особливості індивідуальності юридичної особи?

15. Які Засоби індивідуалізації юридичної особи Ви можете назвати?

16. Чи можуть рахунки юридичної особи належати до засобів індивідуалізації юридичної особи?

17. Що включає зміст права на конкуренцію?

Рекомендована література:

1. Григоренко О. В. Особисті немайнові права: генеза правового регулювання в Україні. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія: Право № 67. 2021. С. 69-72. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/248450>

2. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. / ред. рада: О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В.В. Луця. [5-е вид., перероб. і допов.]: Юрінком Інтер, 2013. Т.1. С. 434-524

3. Попова С. О. Ознаки особистих немайнових прав юридичних осіб. Проблеми подальшого вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. Ч. Н. Азімова (Харків, 21 груд. 2017 р.); Нац. юрид. Ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2017. С. 293-296.

4. Попова С.О. Межі здійснення особистих немайнових прав юридичних осіб: зловживання правом на недоторканність ділової репутації юридичної особи. Проблеми цивільного права та процесу. Харків, 2019. С. 344-437. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/24_05_2019/pdf/98.pdf

5. Попова, С. О. Обмеження здійснення особистих немайнових прав юридичних осіб під час введення воєнного стану / Попова Софія Олегівна, Попов Віктор Андрійович // Європейські перспективи. - 2023. - №3. - С. 103-110.

6. Сліпченко С. О. Механізм правового регулювання особистих немайнових відносин з оборотоздатними об'єктами. Харків, 2014. 44 с.

7. Сокурєнко О.А. Щодо проблеми визначення змісту особистих немайнових прав. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. №3 (9). С. 65-69.
8. Федюк Л. В. Засоби індивідуалізації юридичної особи. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2013. № 5. С. 67-72. URL: file:///C:/Users/1040/Downloads/Nzizvru_2013_5_16.pdf
9. Федюк Л.В. Проблема особистих немайнових прав юридичних осіб. Стратегія модернізації приватного права в сучасних умовах : збірник наукових праць. С. 108-114.
http://old.univer.km.ua/statti/lozinska_s.v._retseptsiya_simeynih_norm_u_kanonichn_e_pravo_tserkvi_9.pdf#page=108
10. Федюк Л. В. Засоби індивідуалізації юридичної особи. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2013. № 5. С. 67-72.
11. Федюк Л. В. Особисті немайнові права юридичних осіб : монографія / Лілія Василівна Федюк. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2013. 500 с.
12. Шишка О. Р. Особисті немайнові права за ЦК України: що це? Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав : матеріали «круглого столу», присвяч. пам'яті проф. Чингізхана Нуфатовича Азімова (м. Харків, 18 грудня 2015 р.); Нац. юрид. Ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х.: ..., 2016. – С. 103-108.
13. Юркевич Ю. М., Дутко А. О. Особисті немайнові права особи : навч. посібник / за ред. А. О. Дутко. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 444 с

Тема 6. Захист особистих немайнових прав

Питання для підготовки:

1. Право на захист особистих немайнових прав юридичних та фізичних осіб.
2. Способи захисту особистих немайнових прав: загальні та спеціальні.
3. Законодавство європейських країн про захист особистих немайнових прав.
4. Порівняльний аналіз судової практики щодо відшкодування моральної шкоди країн ЄС та України.
5. Проблеми і практика захисту честі, гідності та ділової репутації.
6. Реалізація особами права на захист особистих немайнових прав.

7. Спростування неправдивої інформації. Заборона поширення інформації, яка порушує особисті немайнові права.

Основні поняття: способи захисту особистих немайнових прав, способи захисту суб'єктивних цивільних прав; право на відповідь; недостовірні інформація, спростування недостовірної інформації, відшкодування моральної шкоди.

Питання для самоконтролю:

1. Які способи захисту особистих немайнових прав закріплені у чинному законодавстві?
2. Дайте визначення поняттю: «способи захисту суб'єктивних цивільних прав»?
3. Яким чином особа може реалізувати своє право на захист?
4. Які дії слід вважати поширенням відомостей?
5. Чи в усіх випадках поширення негативної інформації про особу є правопорушенням?
6. Яке правове значення має відмінність між твердженнями про факти та оцінювальними висловлюваннями?
7. Хто виступає позивачами та відповідачами у справах про спростування недостовірної інформації?
8. Якими повинні бути способи спростування недостовірної інформації?
9. Що таке моральна шкода?

Рекомендована література:

1. Буркацький Л. К. Захист цивільного права та інтересу: методика складання документів, коментарі, позовні та інші заяви: Навч. посібник. Юрінком Інтер, 2005. 400 с.
2. Буханевич О. М. Цивільно-правовий захист особистих немайнових прав, що забезпечують приватність фізичної особи. Ірпінський юридичний часопис : науковий журнал. 2019. Вип. 2. С. 21–30.
3. Головенко Р. Поняття недостовірної інформації в українському законодавстві. Українська асоціація видавців періодичної преси. URL: <http://www.uapp.org/search/1003.html> (дата звернення: 28.08.2023).
4. Демчук М.В., Амеліна А.С. Захист особистих немайнових прав фізичних осіб. Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 27028 вересня 2022 р. Тернопіль. 2022. URL:

<https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/39186/1/Збірник.pdf#page=51>

(дата

звернення: 28.08.2023).

5. Доценко О. М. Спростування недостовірної інформації як спосіб захисту права фізичної особи на особисте життя. *Право і суспільство*. 2013. № 6.2. С. 59-63.

6. Комісаренко В. Д. Підстави та способи захисту особистих немайнових прав батьків та дітей. *Наукові перспективи* № 6(12) 2021. С. 249-258.

URL: <file:///C:/Users/1040/Downloads/616-Текст%20статті-618-1-10-20211105.pdf>

(дата звернення: 28.08.2023).

7. Комісаренко В. Д. Застосування практики ЄСПЛ при захисті особистих немайнових прав батьків та дітей. *Наукові перспективи* № 7(13) 2021. С. 313-323.

URL: <file:///C:/Users/1040/Downloads/724-Текст%20статті-726-1-10-20211206.pdf>

(дата звернення: 28.08.2023).

8. Коробцова Н. В. Цивільно-правові способи захисту особистих прав . Теорія і практика правознавства. 2013. Вип. 2. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_2_8 (дата звернення: 28.08.2023).

9. Левицький М. О. Поняття захисту особистих немайнових прав військовослужбовців. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2022. С. 109-115. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267256/263176>

(дата звернення: 28.08.2023).

10. Лежух Т. І. Особливості доказування при розгляді справ, що виникають при захисті честі, гідності та ділової репутації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер.: Право. 2014. Вип. 25. С. 65-68. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_25_17.

11. Лежух Т.І. Специфіка доказування у справах про захист честі, гідності та ділової репутації. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 2-3. С.140-144. URL:

http://www.pap.in.ua/3-2_2013/3/Lezhukh%20T.I..pdf

12. Маріц Д. Практичні проблеми захисту честі і гідності фізичної особи у всесвітній мережі інтернет. *National Law Journal: Theory and Practice*. 2016. №6. С. 57-61.

13. Науменко К.С. Поняття та види форм цивільно-правового захисту особистих немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття. *Форум права*. 2014. № 2. С. 296–300.

14. Посикалюк О. О. Захист особистих немайнових прав фізичної особи Європейським судом з прав людини. *Університетські наукові записки*. 2008. № 3. С. 124-128.

15. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: постанова Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27.02. 2009 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09 (дата звернення: 28.08.2023).

16. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 11.03.1995 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95> (дата звернення: 28.08.2023).

17. Про захист прав споживачів: Закон України від 15 грудня 1993 року в редакції Закону від 01.12.2005 р. з наступними змінами і доповненнями URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1023-12> (дата звернення: 28.08.2023).